

Mer biologisk mångfald på grönytor

Länsstyrelsens guide till dig som vill göra en insats för den biologiska
mångfalden när du sår, planterar och anlägger utemiljöer

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Illustrationer: Johan Röstwall
(utom på sid 32 och 36: Göran Boström, samt sid 3: Sofie Stålhand)

Vi har tagit fram en guide till dig som vill göra en insats för den biologiska mångfalden när du sår, planterar och anlägger utemiljöer. Här ger vi förslag på växter som gynnar bin och andra vilda pollinatörer och vi listar även invasiva främmande arter som du bör undvika. Guiden är speciellt framtagen för olika miljöer i Västra Götaland.

Tack för att du tänker på våra vilda vänner!

Passa på att hjälpa bin och andra vilda pollinatörer när du anlägger grönytor

Många av våra vilda pollinerande insekter är i dag hotade. Bin och andra steklar, dag- och nattfjärilar, flugor och skalbaggar har svårt att hitta mat och boplatser i ett fragmenterat landskap. Viktiga naturmiljöer som naturbetesmarker och slåtterängar har till stor del försvunnit, sandiga miljöer och våtmarker växer igen och det råder brist på både gamla och döda träd.

För att vända utvecklingen behöver vi återskapa blomrika miljöer överallt i landskapet. Tätortsnära grönytor som vägkanter, parker och trädgårdar kan med enkla medel bli blomstrande fristäder för våra viktiga pollinatörer. Det är inte dyrt, det är inte dyrt och det kräver inte mer skötsel. Det gäller bara att vi tänker på våra vilda vänner när vi sår, planterar och anlägger.

Guidens syfte och målgrupp

Den här guiden har vi tagit fram främst för den som planerar, anlägger eller sköter grönytor i offentliga miljöer. Men även den som har en privat trädgård kan ha nytta av den.

Växterna som vi föreslår trivs i klimatet i Västra Götaland och ingår i den inhemska florin i vårt län. Vi har grupperat dem efter olika miljöer som vi tror är relevanta för målgruppen, nämligen:

- Stadsparken
- Cykelbanan
- Örtagården
- Dagvattendammen
- Kustträdgården.

Stadsparken har fått två avsnitt – ett för planteringar och ett för äng.

Guiden är inte heltäckande men vi hoppas att den är till hjälp och inspiration för dig som vill göra en insats för den biologiska mångfalden!

Välj inhemska växter

Om du bara ska göra en sak: välj då svenska, helst lokalt förekommande arter.

Många insekter är helt beroende av en eller ett fåtal växter för sin överlevnad. Arterna har anpassat sig till varandra i tusentals år, exempelvis genom att tajma blomning med flygtider. Även om främmande växter kan vara rika på nektar och pollen, och därmed ge mat till många vuxna insekter, är det inte säkert att de ger förutsättningar för att insekternas hela livscykel ska fungera.

Därför fokuserar vi i den här guiden på just inhemska växter. Vi har tagit med några kulturarter av fruktträd och bärbuskar, eftersom de har strukturer som skapar bo- och viloplatser och ger fallfrukt som kan vara värdefull föda för många insekter.

Tyvärr råder det brist på inhemska växter i handeln. Svenska ängsfröer finns att köpa, men plantor är sällan av svenskt ursprung. Detta hoppas vi kommer ändras i takt med att efterfrågan blir större. Fråga gärna på din lokala plantskola eller växt-handel och visa på så sätt att intresset finns.

I anlagda rabatter kan man givetvis väva in även främmande arter, så länge man undviker arter som kan sprida sig och bli invasiva. Vår rekommendation är att främst använda växter med svenskt, och allra helst lokalt, ursprung – det är då du gör mest nytta.

Satsa på perenner

I valet mellan ettåriga och fleråriga växter vill vi slå ett slag för de fleråriga, så kallade perennerna. De har den stora fördelen att viktiga strukturer för insekterna består under flera år och risken att förstöra etablerade boplatser i rabatten minskar. Nykläckta insekter får också tillgång till samma födokällor som sina föräldrar, vilket är gynnsamt.

En perennrabatt kan vara dyrare att anlägga men på några års sikt blir det normalt billigare, eftersom nya växter inte behöver köpas in årligen. Majoriteten av de svenska växterna är fleråriga.

Planera variationsrik blomning hela säsongen

Bin och andra pollinatörer behöver mat och skydd från tidig vår till en bra bit in på hösten. Blanda därför växter med olika blomningstid.

En del insekter vaknar tidigt på våren och andra är igång ända in på höstkanten. Många är specialiserade på en eller ett fåtal växter. De har också olika former på sina mundelar, vilket gör att de har olika lätt att få i sig näring från olika växtgrupper.

Därför är det bra att planteringar har olika växter, i olika färger, former och med olika blomningstid. Och spara gärna lite högt gräs i parkerna, eftersom det är en viktig miljö för många larver.

Skapa sammanhängande gröna stråk

Plantera maten inom räckhåll för insekternas bomiljö och hjälp dem med gröna stråk, så att de kan sprida sig i landskapet.

De flesta av våra pollinerande insekter har vingar men de kan ändå ha svårt att hitta rätt miljöer i landskapet. Vissa arter kan bara förflytta sig ett hundratal meter åt gången. En stor åker, skog, finklippt park eller bebyggd mark kan då bli ett överstigligt hinder.

För att insekterna ska kunna ta sig en längre sträcka behövs sammanhängande ytor och stråk med blommor, buskar och vatten. Då kan de tanka näring och hitta skydd längs vägen.

Tänk därför på att binda ihop växtmiljöer som du jobbar med.

Undvik främmande arter

I handeln finns det många främmande arter som är vackra, som trivs i lägen där inhemska arter har svårt att klara sig eller som ger oss frukt och bär. Men var försiktig! Vissa främmande arter blir invasiva och sprider sig kraftigt ut i naturen. Där kan de konkurrera ut, och sprida sjukdomar till, de inhemska växter som vilda pollinatörer behöver.

De kan också skapa problem för oss människor och medföra stora samhällskostnader. Vi ökar på problemen när vi lägger dem på komposten, flyttar jord och massor eller gör andra markarbeten.

När du väljer främmande arter är det därför bra att ha koll på att det inte är en art som

- producerar stora mängder frö
- sprider sig friskt med rötterna
- är snabbväxande, tål störning och trivs på öppen mark (så kallade pionjärarter).

Vi rekommenderar att du väljer arter eller sorter som inte sprider sig så lätt. Tänk också på att rengöra redskap och maskiner från jord och växtdelar när du flyttar dem från en plats till en annan, så att du inte råkar sprida främmande arter vidare. Och att aldrig slänga trädgårdsavfall i naturen!

Samla in fröer och växter från närområdet

Ett sätt att få tillgång till inhemska växter med lokal anpassning är att samla fröer och plantor från närområdet. Här är några tips.

För att anlägga en äng kan du hämta nyslaget hö från en närliggande slåtteräng. Lägg höet där du vill ha din ängsplantering. När det torkat och blommorna fröat av sig avlägsnar du höet igen.

Du kan själv samla fröer i naturen, under olika delar av växtsäsongen. Du kan också gräva upp växter och flytta till såväl ängar som rabatter. Tänk dock på att:

- inte ta för mycket, max 20 procent av den lokala frökällan
- ha markägarens tillåtelse för att hämta hö, gräva upp växter eller samla in större mängder frön
- säkerställa att det inte handlar om en hotad, sällsynt eller fridlyst växtart
- i skyddade områden som till exempel naturreservat, kan det vara förbjudet, läs föreskrifterna för området.

Stadsparken

Frisk-fuktig miljö

Parker, trädgårdar, innergårdar, kyrkogårdar och liknande miljöer i tätorter har ofta värdefulla grundstrukturer för insekter:

- Lerig jord till bobyggande insekter
- Gamla och döda träd och grenar som ger mat, skydd och boplatser
- Blommande träd och buskar
- Planteringar som kan göras pollen- och nektarrika
- Dammar eller diken med vatten
- Stenläggningar och stenmurar som erbjuder viloplatser, uppvärmning och boplatser
- Stora gräsytor som kan skötas som ängsmark

Här finns goda möjligheter att skapa bra miljöer där vilda pollinatörer trivs.

Välj svenska växter i olika former, färger och med olika blomningstid till perennrabatterna, kanske med inslag av icke inhemska, nektarrika växter som inte riskerar att sprida sig eller ta över. Låt delar av gräsmattorna få bli äng och variera tiden för slåtter olika år. Bränn delytor vissa år, om det kan genomföras säkert. Klipp gärna kanterna på ängen, eller klipp gångar genom den för allmänheten, så ser den välskött ut. Sätt upp skyltar och berätta om biologisk mångfald och syftet med nuvarande skötsel.

På bilden samsas röd solhatt, som inte är inhemsk men omtyckt av insekter, med de inhemska arterna prästkrage och liten blåklocka. Ett insektshotell är fint placerat i anslutning till blommorna. Snöbäret till höger har varit en populär buske, men

STADSPARKEN

vi rekommenderar att du byter till någon inhemsk art istället eftersom den gärna sprider sig och är svår att få bort.

■ Exempel på lämpliga arter i planteringen:

Lökväxter: Vårlök, ramslök, skogslök, tulpaner (enkelblommiga)

Örter: Prästkrage, liten och stor blåklocka, röd solhatt, backsippa, backtimjan, blåklint, fetknoppar, ängs- och åkervädd, gullviva, kattmynta, klätt, malvor, smultron, tistlar, stjärnflocka, violer, blågull

Buskar: Bärbuskar, fläder, liguster, rosor (inhemska, rotäkta, ej rugosa), måbär, skogskornell, skogsolvon, skogstry, slån, viden, vildkaprifol

Träd: Hägg, hassel, jolster, sälg, oxel, rönn, skogsek, skogslind, skogslönn, fruktträd, vildapel

■ Exempel på lämpliga arter i ängen:

Örter: Bockrot, brudborste, ängs- och höskallra, fibblor, blåklockor, violer, smörblommor, svinrot, ängs- och åkervädd, teveronika, blodrot, blåmunkar, blåsuga, brudbröd, getväppling, gullviva, gökärt, humleblomster, ljung, käringtand, mandelblomma, midsommarblomster, röllika, svartkämpar

■ Exempel på riskarter:

Lökväxter: Vårstjärna, armenisk pärlhyacint, hybridklockhyacint

Örter: Praktlysing, flocknäva, vintergröna, bergklint, jättesliden, klockjulros

Buskar: Snöbär, häckberberis, rönnspirea, häggmispel, syrenbuddleja

Träd: Gullregn, mahonia, silverpoppel

Stadsparken – plantering

Lökväxter

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Backlök	<i>Allium oleraceum</i>	Juli-aug	Torr-frisk mineraljord
Gräslök	<i>Allium schonoprasum</i>	Juni-juli	Näringsrik
Kungsängslilja	<i>Fritillaria meleagris</i>	Maj	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Ramslök	<i>Allium ursinum</i>	Maj-juni	Fuktig-frisk, skuggig, näringsrik mulljord
Skogslök	<i>Allium scorodoprasum</i>	Juli-aug	Frisk, mullrik mark
Tulpan (enkelblommiga)	<i>Tulipa spp.</i>	April-juni	Trädgårdsmark
Vårlök	<i>Gagea spp.</i>	April-maj	Frisk-fuktig näringsrik humusjord

Örter – ettåriga

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Blåklint	<i>Centaurea cyanus</i>	Juni-sept	Lätt näringsrik sand- eller lerjord
Duvvicker	<i>Vicia hirsuta</i>	Maj-aug	Frisk kulturmark
Klätt	<i>Agrostemma githago</i>	Juni-sept	Näringsrik lerjord
Kornvallmo	<i>Papaver rhoeas</i>	Juni-aug	Torr, näringsrik mineraljord
Liten fetknopp	<i>Sedum annuum</i>	Maj-juli	Torr hållmark tunt jordtäckte
Vissa luserner	<i>Medicago.spp.</i>	Maj-sept	Torr, näringsrik grus- eller lermark
Vissa malvor	<i>Malva spp.</i>	Juni-sept	Frisk näringsrik mark
Rågvallmo	<i>Papaver dubium</i>	Juni-aug	Näringsrik mineraljord
Rödplister	<i>Lamium purpureum</i>	April-okt	Näringsrik, sand- eller lerjord
Åkerkulla	<i>Anthemis arvensis</i>	Juni-sept	Torr-frisk, kväverik, sandig eller lerig jord

Örter – fleråriga

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Aklejruta	<i>Thalictrum aquilegifolium</i>	Juni-juli	Fuktig, näringsrik mull
Alsikeklöver	<i>Trifolium hybridum</i>	Juni-aug	Kulturmark
Axveronika	<i>Veronica spicata</i>	Juli-aug	Torr, kalk
Backnejlika	<i>Dianthus deltoides</i>	Juni-aug	Torr, gärna sandig
Backsippa	<i>Pulsatilla vulgaris</i>	April-maj	Torr sand- eller moränjord
Backtimjan	<i>Thymus serpyllum</i>	Juni-aug	Torr sand- eller grusjord
Blodnäva	<i>Geranium sanguineum</i>	Juni-juli	Torr, stenig, gärna kalk
Blodrot	<i>Potentilla erecta</i>	Juni-aug	Torr-fuktig mager jord
Blåeld	<i>Echium vulgare</i>	Juni-juli	Torr, kalk, sten, grus
Blågull	<i>Polemonium caeruleum</i>	Juli-aug	Frisk, näringsrik
Blåsippa	<i>Hepatica nobilis</i>	Mars-maj	Frisk, väl-dränerad, kalkhaltig mullrik mark
Brunört	<i>Prunella vulgaris</i>	Juli-aug	Fuktig-frisk humusrik mark
Cikoria	<i>Cichorium intybus</i>	Juli-sept	Torr, lucker, näringsrik
Fackelblomster	<i>Lythrum salicaria</i>	Juli-aug	Våt mark
Femfingerört	<i>Potentilla argentea</i>	Juni-aug	Torr mineraljord
Fetknoppar, inhemska	<i>Sedum spp.</i>	Maj-sept	Torr, sandig, gärna kalk
Fältvädd	<i>Scabiosa columbaria</i>	Juli-sept	Torr, kalkhaltig finjord
Gråfibbla	<i>Pilosella officinarum</i>	Maj-juli	Torr-frisk sandig mark
Gullviva	<i>Primula veris</i>	April-maj	Frisk, väl-dränerad, näringsrik mark

STADSPARKEN

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Färgreseda	<i>Reseda luteola</i>	Juli-aug	Torr, kalkhaltig, stenig och sandig mark
Gulsporre	<i>Linaria vulgaris</i>	Juli-sept	Torr grus- eller sandjord
Gökblomster	<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Juni-juli	Fuktig mark
Hampflockel	<i>Eupatorium cannabinum</i>	Juli-sept	Fuktig-våt, näringsrik, stenig mineraljord
Humleblomster	<i>Geum rivale</i>	Maj-juli	Fuktig, näringsrik mark, gärna med rörligt vatten
Häckvicker	<i>Vicia sepium</i>	Juni-aug	Frisk, mager
Kabbleka	<i>Caltha palustris</i>	April-juni	Våt, näringsrik mark
Kattmynta	<i>Nepeta cataria</i>	Juli-sept	Torr, näringsrik mark
Klockljung	<i>Erica tetralix</i>	Juli-aug	Fuktig-våt, kalkfattig torv eller sandmark
Kummin	<i>Carum carvi</i>	Maj-juli	Frisk mark
Kungsmynta	<i>Origanum vulgare</i>	Juli-sept	Torr, solvarm, kalkhaltig mark
Kärleksört	<i>Hylotelephium telephium</i>	Juli-sept	Torr, stenig, näringsrik
Libbsticka	<i>Levisticum officinale</i>	Juli-aug	Ruderatmark
Liten blåklocka	<i>Campanula rotundifolia</i>	Juli-sept	Torr-frisk sand eller lerjord
Lusern (olika sorter)	<i>Medicago.spp.</i>	Maj-sept	Torr, näringsrik grus- eller lermark
Mandelblomma	<i>Saxifraga granulata</i>	Maj-juni	Torr-frisk, väl-dränerade sand eller grusmark
Midsommarblomster / Skogsnäva	<i>Geranium sylvaticum</i>	Maj-juli	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Myskmadra	<i>Galium odoratum</i>	Maj-juni	Frisk-fuktig, skuggig, gärna stenig mullmark
Myskmalva	<i>Malva moschata</i>	Juli-sept	Näringsrik mark
Mörk lungört	<i>Pulmonaria obscura</i>	April-maj	Frisk, stenig, halvskuggig, mullrik mark
Mörkt kungsljus	<i>Verbascum nigrum</i>	Juli-sept	Torr, något näringsrik mineral-eller moränjord
Nysört	<i>Achillea ptarmica</i>	Juli-aug	Frisk-fuktig, något näringsrik humusjord
Prästkrage	<i>Leucanthemum vulgare</i>	Juni-aug	Frisk- torr mark
Renfana	<i>Tanacetum vulgare</i>	Juli-sept	Torr, sandig, humusrik jord
Malvor (olika sorter)	<i>Malva spp.</i>	Juni-sept	Frisk näringsrik mark
Ryskt martorn	<i>Eryngium planum</i>	Juli-sept	Torr grus eller sandmark
Röd solhatt	<i>Echinacea purpurea</i>	Juli-okt	Plantjord
Rödklint	<i>Centaurea jacea</i>	Juli-sept	Torr-frisk mullrik jord
Rödklöver	<i>Trifolium pratense</i>	Maj-sept	Frisk, näringsrik mark

STADSPARKEN

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Smultron	<i>Fragaria vesca</i>	Maj-juli	Frisk, mullrik mark
Smörboll	<i>Trollius europaeus</i>	Maj-juli	Fuktig, gärna översilad & kalkhaltig, näringsrik mark
Stjärnflocka	<i>Astrantia major</i>	Juni-aug	Frisk, näringsrik mark
Stockros	<i>Alcea rosea</i>	Juli-sept	Ruderatmark
Stor blåkllocka	<i>Campanula persicifolia</i>	Juni-aug	Torr-frisk sand- eller lerjord
Äkta Stormhatt	<i>Aconitum napellus</i>	Juni-sept	Fuktig, näringsrik mark
Svalört	<i>Ficaria verna</i>	April-maj	Fuktig, genomsilad, näringsrik mulljord
Tistlar olika arter	<i>Cirsium spp.</i>	Juli-sept	Torr-frisk-fuktig, näringsrik mark
Tjärblomster	<i>Viscaria vulgaris</i>	Maj-juli	Torr, mager kalkfattig sandmark
Trift	<i>Armeria maritima</i>	Maj-sept	Salthaltig mark
Ulltistel	<i>Onopordum acanthium</i>	Juli-sept	Frisk, näringsrik
Vildmorot	<i>Daucus carota</i>	Juli-aug	Torr, näringsrik
Violer	<i>Viola spp.</i>	Mars-juli	Torr-fuktig, näringsrik-näringsfattig mark
Vitsippa	<i>Anemone nemorosa</i>	April-maj	Frisk-fuktig, gärna lerig mark
Väddklint	<i>Centaurea scabiosa</i>	Juli-sept	Torr-frisk, gärna kalkhaltig sandmark
Vänderot	<i>Valeriana spp.</i>	Maj-aug	Torr-våt, näringsrik mark
Äkervädd	<i>Knautia arvensis</i>	Juni-aug	Torr-frisk, helst väl-dränerad, sandig mark
Äkta förgätmigej	<i>Myosotis scorpioides</i>	Juli-aug	Fuktig, näringsrik mark
Äkta johannesört	<i>Hypericum perforatum</i>	Juli-sept	Varm och torr sand eller grusmark
Ängsvädd	<i>Succisa pratensis</i>	Aug-sept	Frisk-fuktig, kvävefattig mark

Buskar och träd

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Björnbär (inhemska, flera arter, rotäkta)	<i>Rubus subgen. Rubus</i>	Juni-juli	Torr-frisk jord
Fläder	<i>Sambucus nigra</i>	Juni-juli	Näringsrik mark
Hallon	<i>Rubus idaeus</i>	Juni-juli	Frisk, stenig, kvävehaltig jord
Hassel	<i>Corylus avellana</i>	Febr-april	Mull och näringsrik mark
Hägg	<i>Prunus padus</i>	Maj-juni	Fuktig, mullrik mark
Jolster	<i>Salix pentandra</i>	Maj-juni	Fuktig mark

STADSPARKEN

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Krikon	<i>Prunus domestica insitia</i>	April-maj	Trädgårdsmark
Krusbär	<i>Ribes uva-crispa</i>	Maj-juni	Näringsrik, torr, varm mark
Liguster	<i>Ligustrum vulgare</i>	Juli	Näringsrik mark
Måbär	<i>Ribes alpinum</i>	Maj-juni	Frisk, gärna kalkhaltig mulljord
Oxel	<i>Sorbus intermedia</i>	Juni	Stenig mark
Plommon	<i>Prunus domestica</i>	April-maj	Trädgårdsmark
Päron	<i>Pyrus communis</i>	Maj	Frisk näringsrik mark
Rosor (enkla blommor, ej rugosa, rotåkta)	<i>Rosa spp.</i>	Juni-juli	Torr-frisk mager mark
Rönn	<i>Sorbus aucuparia</i>	Maj-juli	Frisk mark
Skogsek	<i>Quercus robur</i>	Maj	Torr-frisk, ganska näringsrik mark
Skogskornell	<i>Cornus sanguinea</i>	Juni-juli	Frisk, kalkrik mark
Skogslind	<i>Tilia cordata</i>	Juli	Frisk, näringsrik, stenig mulljord
Skogslönn	<i>Acer platanoides</i>	Maj	Frisk, närings- och mullrik mark
Skogsolvon	<i>Viburnus opulus</i>	Juni	Frisk-fuktig, gärna översilad, närings och mullrik mark
Skogstry	<i>Lonicera xylosteum</i>	Maj-juni	Stenig, gärna kalk- och mullrik mark
Slån	<i>Prunus spinosa</i>	Maj	Kalkhaltig, kustnära mark
Surkörsbär	<i>Prunus cerasus</i>	Maj	Ruderatmark
Sälg	<i>Salix caprea</i>	April-Maj	Frisk mark
Sötkörsbär	<i>Prunus avium</i>	Maj	Torr-frisk, näringsrik, gärna kalkhaltig mark
Trubbhagtorn	<i>Crataegus monogyna</i>	Maj-juni	Torr-frisk, näringsrik mark
Viden (inhemska)	<i>Salix spp.</i>	Maj-juni	Frisk-fuktig mark
Vildapel	<i>Malus sylvestris</i>	Maj-juni	Frisk näringsrik, gärna något kalkhaltig mark
Vildkaprifol	<i>Lonicera periclymenum</i>	Juli-aug	Torr-frisk mark
Vinbär	<i>Ribes spp.</i>	Maj-juni	Frisk-fuktig mark
Äpple	<i>Malus domestica</i>	Maj	Trädgårdsmark

Stadsparken – äng

Örter

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Axveronika	<i>Veronica spicata</i>	Juli-aug	Torr, kalk
Backglim	<i>Silene nutans</i>	Juni-juli	Torr, gärna kalk
Backnejlika	<i>Dianthus deltoides</i>	Juni-aug	Torr, gärna sandig
Backsippa	<i>Pulsatilla vulgaris</i>	April-maj	Torr sand- eller moränjord
Backtimjan	<i>Thymus serpyllum</i>	Juni-aug	Torr sand- eller grusjord
Blodnäva	<i>Geranium sanguineum</i>	Juni-juli	Torr, stenig, gärna kalk
Blodrot	<i>Potentilla erecta</i>	Juni-aug	Torr-fuktig mager jord
Blåmunkar/ monke	<i>Jasione montana</i>	Juni-aug	Torr, näringsfattig sand- eller grusmark
Blåsuga	<i>Ajuga pyramidalis</i>	Maj-juni	Frisk, humusrik, kvävefattig
Bockrot	<i>Pimpinella saxifraga</i>	Juni-aug	Torr mark
Brudborste	<i>Cirsium heterophyllum</i>	Juni-aug	Fuktig-frisk, gärna översilad, mullrik mark
Brudbröd	<i>Filipendula vulgaris</i>	Maj-juli	Torr-frisk, mager, gärna kalkhaltig
Brunört	<i>Prunella vulgaris</i>	Juli-aug	Fuktig-frisk humusrik mark
Buskstjärn- blomma	<i>Stellaria holostea</i>	Maj-juni	Frisk, mullrik mark
Duvvicker	<i>Vicia hirsuta</i>	Maj-aug	Frisk kulturmark
Fackelblomster	<i>Lythrum salicaria</i>	Juli-aug	Våt mark
Femfingerört	<i>Potentilla argentea</i>	Juni-aug	Torr mineraljord
Fetknoppar, inhemska	<i>Sedum spp.</i>	Maj-sept	Torr, sandig, gärna kalk
Flenört	<i>Scrophularia nodosa</i>	Juni-aug	Frisk, kvävehaltig, mullrik
Flockfibbla	<i>Hieracium umbellatum</i>	Juli-okt	Torr, mineralrik mark
Flädervänderot	<i>Valeriana sambucifolia</i>	Maj-juli	Fuktig-våt mark
Fyrkantig johannesört	<i>Hypericum maculatum</i>	Juli-sept	Frisk, ganska mager mark
Fältmalört	<i>Artemisia campestris</i>	Juli-sept	Torr, solvarm, humusfattig, kalkhaltig mineraljord
Fältvädd	<i>Scabiosa columbaria</i>	Juli-sept	Torr, kalkhaltig finjord
Färgkulla	<i>Anthemis tinctoria</i>	Juni-sept	Torr, näringsrik, kalkhaltig mineraljord
Getvåppling	<i>Anthyllis vulneraria</i>	Juni-aug	Torr, helst sandig eller grusig mark
Gråfibbla	<i>Pilosella officinarum</i>	Maj-juli	Torr-frisk sandig mark
Gul sötvåppling	<i>Melilotus officinalis</i>	Juli-sept	Näringsrik grusmark
Gullviva	<i>Primula veris</i>	April-maj	Frisk, väl-dränerad, näringsrik mark
Gulmåra	<i>Galium verum</i>	Juli-sept	Torr, varm mark

STADSPARKEN

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Gulreseda	<i>Reseda lutea</i>	Juli-aug	Kalkhaltig sand eller grusmark
Gulsporre	<i>Linaria vulgaris</i>	Juli-sept	Torr grus- eller sandjord
Gulvial	<i>Lathyrus pratensis</i>	Juni-juli	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Gökblomster	<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Juni-juli	Fuktig mark
Gökärt	<i>Lathyrus linifolius</i>	Maj-juni	Mager mark
Hampflockel	<i>Eupatorium cannabinum</i>	Juli-sept	Fuktig-våt, näringsrik, stenig mineraljord
Harklöver	<i>Trifolium arvense</i>	Juni-aug	Torr, mager sand och grusmark
Humleblomster	<i>Geum rivale</i>	Maj-juli	Fuktig, näringsrik mark, gärna med rörligt vatten
Humlelusern	<i>Medicago lupulina</i>	Maj-sept	Torr, något näringsrik grus eller lermark
Häckvicker	<i>Vicia sepium</i>	Juni-aug	Frisk, mager
Hässleklocka	<i>Campanula latifolia</i>	Juli-aug	Frisk, näringsrik mulljord
Höskallra	<i>Rhinanthus angustifolius</i>	Juli-sept	Frisk mark
Höstfibbla	<i>Scorzoneroidea autumnalis</i>	Juli-okt	Frisk mark
Klockljung	<i>Erica tetralix</i>	Juli-aug	Fuktig-våt, kalkfattig torv eller sandmark
Kråkvicker	<i>Vicia cracca</i>	Juni-aug	Torr-frisk
Kungsmynta	<i>Origanum vulgare</i>	Juli-sept	Torr, solvarm, kalkhaltig mark
Kvastfibbla	<i>Pilosella cymosa</i>	Juni-juli	Torr, näringsrik mineraljord
Käringtand	<i>Lotus corniculatus</i>	Juni-aug	Torr-frisk, mager, gärna sandig mark
Kärleksört	<i>Hylotelephium telephium</i>	Juli-sept	Torr, stenig, näringsrik
Liten blåklocka	<i>Campanula rotundifolia</i>	Juli-sept	Torr-frisk sand eller lerbild
Ljung	<i>Calluna vulgaris</i>	Juli-sept	Torr-fuktig, mager mark
Ljust kungsljus	<i>Verbascum thapsus</i>	Juli-sept	Torr, ganska näringsrik mineraljord
Luktviol	<i>Viola odorata</i>	Mars-maj	Mullrik mark
Läkevänderot	<i>Valeriana officinalis</i>	Juli-aug	Torr-fuktig, näringsrik mark
Mandelblomma	<i>Saxifraga granulata</i>	Maj-juni	Torr-frisk, väl-dränerade sand eller grusmark
Midsommarblomster / Skogsnäva	<i>Geranium sylvaticum</i>	Maj-juli	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Mjölkört/rallarros	<i>Chamerion angustifolium</i>	Juli-aug	Frisk, helst kväverik mark

STADSPARKEN

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Mörkt kungsljus	<i>Verbascum nigrum</i>	Juli-sept	Torr, något näringsrik mineral-eller moränjord
Nysört	<i>Achillea ptarmica</i>	Juli-aug	Frisk-fuktig, något näringsrik humusjord
Nässelklocka	<i>Campanula trachelium</i>	Juli-aug	Frisk, kalk och näringsrik mull- eller lerjord
Oxtunga	<i>Anchusa officinalis</i>	Juni-aug	Torr, något näringsrik sandig jord
Prästkrage	<i>Leucanthemum vulgare</i>	Juni-aug	Frisk- torr mark
Rotfibbla	<i>Hypochaeris radicata</i>	Juni-aug	Torr, mager ler eller sandjord
Rödblära	<i>Silene dioica</i>	Maj-aug	Fuktig, näringsrik mulljord
Rödklint	<i>Centaurea jacea</i>	Juli-sept	Torr-frisk mullrik jord
Rödklöver	<i>Trifolium pratense</i>	Maj-sept	Frisk, näringsrik mark
Rödkämpar	<i>Plantago media</i>	Maj-juli	Torr, gärna kalkhaltig mark
Röllika	<i>Achillea millefolium</i>	Juni-okt	Torr-frisk, gärna kvävehaltig, sand eller humusrik mark
Sandvita	<i>Berteroa incana</i>	Maj-sept	Torr mager sand- eller grusmark
Skogsförgätmigej	<i>Myosotis sylvatica</i>	Maj-juni	Frisk mulljord
Skogsklocka	<i>Campanula cervicaria</i>	Juli-aug	Frisk, kalkhaltig morän
Smultron	<i>Fragaria vesca</i>	Maj-juli	Frisk, mullrik mark
Småfingerört	<i>Potentilla tabernaemontani</i>	Maj-juni	Torr, gärna kalkhaltig och kustnära mark
Smällglim	<i>Silene vulgaris</i>	Juni-aug	Näringsrik sand eller humus
Vanlig smörblomma	<i>Ranunculus acris</i>	Maj-sept	Frisk näringsrik mark
Smörboll	<i>Trollius europaeus</i>	Maj-juli	Fuktig, gärna översilad & kalkhaltig, näringsrik mark
Sommarfibbla	<i>Leontodon hispidus</i>	Juni-aug	Torr-frisk näringsrik mark
Sparvvicker	<i>Vicia terosperma</i>	Juni-aug	Torr, sandig-lerig, näringsrik
Stor blåklocka	<i>Campanula persicifolia</i>	Juni-aug	Torr-frisk sand- eller lerjord
Strandlysing	<i>Lysimachia vulgaris</i>	Juni-aug	Fuktig, något näringsrik torv eller mineraljord
Strätta	<i>Angelica sylvestris</i>	Juli-aug	Fuktig, något näringsrik mark
Stymorsviol	<i>Viola tricolor</i>	April-okt	Torr-frisk, gärna sandig mark
Svalört	<i>Ficaria verna</i>	April-maj	Fuktig, genomsilad, näringsrik mulljord
Svartkämpar	<i>Plantago lanceolata</i>	Maj-aug	Torr-frisk mark
Svinrot	<i>Scorzonera humilis</i>	Maj-juni	Frisk, humusrik mark
Sötvedel	<i>Astragalus glycyphyllos</i>	Juni-juli	Solvarm, stenig näringsrik mark
Teveronika	<i>Veronica chamaedrys</i>	Maj-aug	Frisk, mullrik

STADSPARKEN

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Tistlar olika arter	<i>Cirsium spp.</i>	Juli-sept	Torr-frisk-fuktig, näringsrik mark
Tjärblomster	<i>Viscaria vulgaris</i>	Maj-juli	Torr, mager kalkfattig sandmark
Trift	<i>Armeria maritima</i>	Maj-sept	Salthaltig mark
Vanligt gullris	<i>Solidago virgaurea</i>	Juli-sept	Torr-frisk, ofta mager mark
Vitblåra	<i>Silene latifolia</i>	Juni-sept	Sandig, näringsrik kulturmark
Vitklöver	<i>Trifolium repens</i>	Juni-sept	Frisk-fuktig
Vitplister	<i>Lamium album</i>	Maj-sept	Frisk, närings- och kväverik kulturmark
Vitsippa	<i>Anemone nemorosa</i>	April-maj	Frisk-fuktig, gärna lerig mark
Vårfingerört	<i>Potentilla crantzii</i>	Maj-juli	Torr-frisk, gärna kalkhaltig mark
Väddklint	<i>Centaurea scabiosa</i>	Juli-sept	Torr-frisk, gärna kalkhaltig sandmark
Åkervädd	<i>Knautia arvensis</i>	Juni-aug	Torr-frisk, helst väl-dränerad, sandig mark
Äkta förgätmigej	<i>Myosotis scorpioides</i>	Juli-aug	Fuktig, näringsrik mark
Äkta johannesört	<i>Hypericum perforatum</i>	Juli-sept	Varm och torr sand eller grusmark
Älgört	<i>Filipendula ulmaria</i>	Juni-aug	Fuktig-blöt mullrik mark
Ängsskallra	<i>Rhinanthus minor</i>	Maj-juni	Torr-fuktig mark
Ängsskära	<i>Serratula tinctoria</i>	Juli-sept	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Ängssyra	<i>Rumex acetosa</i>	Maj-juni	Frisk mark
Ängsvädd	<i>Succisa pratensis</i>	Aug-sept	Frisk-fuktig, kvävefattig mark
Ärenpris	<i>Veronica officinalis</i>	Juni-aug	Torr, mager sand- eller moränjord

Cykelbanan

Torr-frisk sandig miljö

Många av våra pollinatörer trivs i sandiga miljöer, där de kan skapa boplatser och har tillgång till blommande växter. När man anlägger vägar och cykelbanor kan man spara sådana miljöer genom att inte lägga på matjord i kanterna.

Här trivs många ängsväxter och om de inte redan finns i området kan du så eller plantera in dem. De blir sällan högväxande och behöver bara slås någon enstaka gång per säsong, så behov av skötsel är litet. Ta upp växtmaterialet efter slåtter så behåller du jorden näringsfattig. Det gynnar ängsväxterna i konkurrensen mot andra arter. Blottlägg gärna mindre ytor i sandiga slänter med mycket solinstrålning, helst åt söder, för att ge möjlighet för vildbin och andra småkryp att bygga bo här. Bekämpa invasiva arter som kanadensiskt gullris och blomsterlupin så att de inte tar över. De trivs tyvärr också i den här miljön.

I bilden ser vi ängsvädd, blåmonke, tjärblomster och svenskt gullris som självsår sig längs vägrenen och är eftertraktade av vilda pollinatörer. Det kanadensiska gullriset till höger är bäst att ta bort innan det får fäste.

■ Exempel på lämpliga arter:

Lökväxter: Backlök

Örter: Backnejlika, backtimjan, blåmunkar/monke, inhemska fetknoppar, getvädling, gråfibbla, harklöver, käringtand, blåklockor, prästkrage, renfana, röllika, sparvickor, styvmorsviol, tjärblomster, vädtklint, ängs- och åkervädd, äkta johannesört, ärenpris

Buskar: Slån, vildkaprifol, hallon, björnbär, getapel

Träd: Oxel, skogsek, trubbhagtor

■ Exempel på riskarter:

Lökväxter: Armenisk pärlhyacint**Örter:** Lammöron, silverarv, rosenkronill, sandlupin, blomsterlupin, höstgullris, höst-aster, boerstånds**Buskar:** Oxbär (ej inhemska), vresros, klasespirea**Träd:** Gullregn

Cykelbanan

Örter

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Axveronika	<i>Veronica spicata</i>	Juli-aug	Torr, kalk
Backglim	<i>Silene nutans</i>	Juni-juli	Torr, gärna kalk
Backlök	<i>Allium oleraceum</i>	Juli-aug	Torr-frisk mineraljord
Backnejlika	<i>Dianthus deltoides</i>	Juni-aug	Torr, gärna sandig
Backsippa	<i>Pulsatilla vulgaris</i>	April-maj	Torr sand- eller moränjord
Backtimjan	<i>Thymus serpyllum</i>	Juni-aug	Torr sand- eller grusjord
Blodnäva	<i>Geranium sanguineum</i>	Juni-juli	Torr, stenig, gärna kalk
Blåeld	<i>Echium vulgare</i>	Juni-juli	Torr, kalk, sten, grus
Blåklint	<i>Centaurea cyanus</i>	Juni-sept	Lätt näringsrik sand- eller lerjord
Blåmunkar/ monke	<i>Jasione montana</i>	Juni-aug	Torr, näringsfattig sand- eller grusmark
Bockrot	<i>Pimpinella saxifraga</i>	Juni-aug	Torr mark
Brudbröd	<i>Filipendula vulgaris</i>	Maj-juli	Torr-frisk, mager, gärna kalkhaltig
Cikoria	<i>Cichorium intybus</i>	Juli-sept	Torr, lucker, näringsrik
Femfingerört	<i>Potentilla argentea</i>	Juni-aug	Torr mineraljord
Fetknoppar, inhemska	<i>Sedum spp.</i>	Maj-sept	Torr, sandig, gärna kalk
Flockfibbla	<i>Hieracium umbellatum</i>	Juli-okt	Torr, mineralrik mark
Fältmalört	<i>Artemisia campestris</i>	Juli-sept	Torr, solvarm, humusfattig, kalkhaltig mineraljord
Fältvädd	<i>Scabiosa columbaria</i>	Juli-sept	Torr, kalkhaltig finjord
Färgkulla	<i>Anthemis tinctoria</i>	Juni-sept	Torr, näringsrik, kalkhaltig mineraljord
Getvåppling	<i>Anthyllis vulneraria</i>	Juni-aug	Torr, helst sandig eller grusig mark
Gråfibbla	<i>Pilosella officinarum</i>	Maj-juli	Torr-frisk sandig mark
Gul sötvåppling	<i>Melilotus officinalis</i>	Juli-sept	Näringsrik grusmark
Gullviva	<i>Primula veris</i>	April-maj	Frisk, väl-dränerad, näringsrik mark
Gulmåra	<i>Galium verum</i>	Juli-sept	Torr, varm mark

CYKELBANAN

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Gulreseda	<i>Reseda lutea</i>	Juli-aug	Kalkhaltig sand eller grusmark
Gulsporre	<i>Linaria vulgaris</i>	Juli-sept	Torr grus- eller sandjord
Gökärt	<i>Lathyrus linifolius</i>	Maj-juni	Mager mark
Harklöver	<i>Trifolium arvense</i>	Juni-aug	Torr, mager sand och grusmark
Humlelusern	<i>Medicago lupulina</i>	Maj-sept	Torr, något näringsrik grus eller lermark
Kråkvicker	<i>Vicia cracca</i>	Juni-aug	Torr-frisk
Kungsmynta	<i>Origanum vulgare</i>	Juli-sept	Torr, solvarm, kalkhaltig mark
Kvastfibbla	<i>Pilosella cymosa</i>	Juni-juli	Torr, näringsrik mineraljord
Käringtand	<i>Lotus corniculatus</i>	Juni-aug	Torr-frisk, mager, gärna sandig mark
Kärleksört	<i>Hylotelephium telephium</i>	Juli-sept	Torr, stenig, näringsrik
Liten blålocka	<i>Campanula rotundifolia</i>	Juli-sept	Torr-frisk sand eller lerbord
Ljung	<i>Calluna vulgaris</i>	Juli-sept	Torr-fuktig, mager mark
Ljust kungsljus	<i>Verbascum thapsus</i>	Juli-sept	Torr, ganska näringsrik mineraljord
Mandelblomma	<i>Saxifraga granulata</i>	Maj-juni	Torr-frisk, väl-dränerade sand eller grusmark
Mörkt kungsljus	<i>Verbascum nigrum</i>	Juli-sept	Torr, något näringsrik mineral- eller moränjord
Oxtunga	<i>Anchusa officinalis</i>	Juni-aug	Torr, något näringsrik sandig jord
Prästkrage	<i>Leucanthemum vulgare</i>	Juni-aug	Frisk- torr mark
Renfana	<i>Tanacetum vulgare</i>	Juli-sept	Torr, sandig, humusrik jord
Rotfibbla	<i>Hypochaeris radicata</i>	Juni-aug	Torr, mager ler eller sandjord
Rödclint	<i>Centaurea jacea</i>	Juli-sept	Torr-frisk mullrik jord
Rödkämpar	<i>Plantago media</i>	Maj-juli	Torr, gärna kalkhaltig mark
Rödplister	<i>Lamium purpureum</i>	April-okt	Näringsrik, sand- eller lerbord
Röllika	<i>Achillea millefolium</i>	Juni-okt	Torr-frisk, gärna kvävehaltig, sand eller humusrik mark
Sandvita	<i>Berteroa incana</i>	Maj-sept	Torr mager sand- eller grusmark
Småfingerört	<i>Potentilla tabernaemontani</i>	Maj-juni	Torr, gärna kalkhaltig och kustnära mark
Smällglim	<i>Silene vulgaris</i>	Juni-aug	Näringsrik sand eller humus
Sommarfibbla	<i>Leontodon hispidus</i>	Juni-aug	Torr-frisk näringsrik mark
Sparvicker	<i>Vicia terosperma</i>	Juni-aug	Torr, sandig-lerig, näringsrik
Stor blålocka	<i>Campanula persicifolia</i>	Juni-aug	Torr-frisk sand- eller lerbord
Stymorsviol	<i>Viola tricolor</i>	April-okt	Torr-frisk, gärna sandig mark

CYKELBANAN

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Svartkämpar	<i>Plantago lanceolata</i>	Maj-aug	Torr-frisk mark
Tistlar olika arter	<i>Cirsium spp.</i>	Juli-sept	Torr-frisk-fuktig, näringsrik mark
Tjärblomster	<i>Viscaria vulgaris</i>	Maj-juli	Torr, mager kalkfattig sandmark
Trift	<i>Armeria maritima</i>	Maj-sept	Salthaltig mark
Vanligt gullris	<i>Solidago virgaurea</i>	Juli-sept	Torr-frisk, ofta mager mark
Vildmorot	<i>Daucus carota</i>	Juli-aug	Torr, näringsrik
Violer	<i>Viola spp.</i>	Mars-juli	Torr-fuktig, näringsrik-näringsfattig mark
Vitblåra	<i>Silene latifolia</i>	Juni-sept	Sandig, näringsrik kulturmark
Vårfingerört	<i>Potentilla crantzii</i>	Maj-juli	Torr-frisk, gärna kalkhaltig mark
Väddklint	<i>Centaurea scabiosa</i>	Juli-sept	Torr-frisk, gärna kalkhaltig sandmark
Åkervädd	<i>Knautia arvensis</i>	Juni-aug	Torr-frisk, helst väl-dränerad, sandig mark
Äkta johannesört	<i>Hypericum perforatum</i>	Juli-sept	Varm och torr sand eller grusmark
Ängsskallra	<i>Rhinanthus minor</i>	Maj-juni	Torr-fuktig mark
Ängsvädd	<i>Succisa pratensis</i>	Aug-sept	Frisk-fuktig, kvävefattig mark
Ärenpris	<i>Veronica officinalis</i>	Juni-aug	Torr, mager sand- eller moränjord

Buskar och träd

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Brakved	<i>Frangula alnus</i>	Juni-juli	Fuktig, näringsfattig
Hägg	<i>Prunus padus</i>	Maj-juni	Fuktig, mullrik mark
Jolster	<i>Salix pentandra</i>	Maj-juni	Fuktig mark
Klibbal	<i>Alnus glutinosa</i>	Mars-april	Fuktig-våt, näringsrik lerjord
Skogsolvon	<i>Viburnus opulus</i>	Juni	Frisk-fuktig, gärna översilad, närings och mullrik mark
Sälg	<i>Salix caprea</i>	April-Maj	Frisk mark
Viden (inhemska)	<i>Salix spp.</i>	Maj-juni	Frisk-fuktig mark

Örtagården

Torr-frisk kulturmark

Örtagårdar omges ofta av stenmurar, som är en värdefull miljö för pollinerare. Hålligheterna erbjuder bra boplatser och eftersom stenar lagrar värme kan insekter värma upp sig på dem inför nästa flygtur. Många av de örter vi gillar är också uppskattade av vilda pollinatörer.

Med en örtagård kan du gynna pollinatörer samtidigt som du får färska kryddor och bär att plocka. Den kan också fylla ett pedagogiskt syfte eftersom många av våra vanliga fjärilar och humlor gärna visar upp sig här.

Örtagårdar är ett kulturellt arv och förr låg de ofta i anslutning till kloster och herrgårdar med omgivande ängar och betesmarker – som också är värdefulla miljöer för pollinerare. Kanske finns det större ytor som passar för bete i närheten av din örtagård?

Här ser vi en örtagård där backtimjan, kungsmynta, gräslök och svarta vinbär samsas med ringblomma vid en solvarm tegelmur. I bakgrunden betar får.

■ Exempel på lämpliga arter:

Lökväxter: Backlök, gräslök, ramslök, vårlök

Örter: Backtimjan, kryddtimjan, inhemska fetknoppar, kärleksört, flädervänderot, läkevänderot, kattmynta, kungsmynta, kummin, libbsticka, ringblomma, röd solhatt, blåklint, smultron, vildmorot, äkta johannesört

Buskar: Björnbär, hallon, krusbär, vinbär, måbär, fläder, rosor (inhemska, rotäktat, ej rugosa), vildkaprifol, slån, viden

Träd: Hassel, hägg, krikon, oxel, fruktträd, rönn, säl, vildapel, skogsek, skogslind, skogslönn

ÖRTAGÅRDEN

■ Exempel på riskarter:

Örter: Sibirisk vallmo

Buskar: Syrenbuddleja, mahonia, armeniskt björnbär

Träd: Glanshagg

Lökväxter

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Backlök	<i>Allium oleraceum</i>	Juli-aug	Torr-frisk mineraljord
Gräslök	<i>Allium schonoprasum</i>	Juni-juli	Näringsrik
Ramslök	<i>Allium ursinum</i>	Maj-juni	Fuktig-frisk, skuggig, näringsrik mulljord
Vårlök	<i>Gagea spp.</i>	April-maj	Frisk-fuktig näringsrik humusjord

Örter

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Backtimjan	<i>Thymus serpyllum</i>	Juni-aug	Torr sand- eller grusjord
Blåklint	<i>Centaurea cyanus</i>	Juni-sept	Lätt näringsrik sand- eller lerjord
Fetknoppar, inhemska	<i>Sedum spp.</i>	Maj-sept	Torr, sandig, gärna kalk
Flädervänderot	<i>Valeriana sambucifolia</i>	Maj-juli	Fuktig-våt mark
Kattmynta	<i>Nepeta cataria</i>	Juli-sept	Torr, näringsrik mark
Kryddtimjan	<i>Thymus vulgaris</i>	Juli-aug	Torr-frisk, näringsrik moränjord
Kummin	<i>Carum carvi</i>	Maj-juli	Frisk mark
Kungsmynta	<i>Origanum vulgare</i>	Juli-sept	Torr, solvarm, kalkhaltig mark
Kärleksört	<i>Hylotelephium telephium</i>	Juli-sept	Torr, stenig, näringsrik
Libbsticka	<i>Levisticum officinale</i>	Juli-aug	Ruderatmark
Läkevänderot	<i>Valeriana officinalis</i>	Juli-aug	Torr-fuktig, näringsrik mark
Ringblomma	<i>Calendula officinalis</i>	juli-sept	Fuktig näringsrik mark
Röd solhatt	<i>Echinacea purpurea</i>	Juli-okt	Plantjord
Smultron	<i>Fragaria vesca</i>	Maj-juli	Frisk, mullrik mark
Vildmorot	<i>Daucus carota</i>	Juli-aug	Torr, näringsrik
Äkta johannesört	<i>Hypericum perforatum</i>	Juli-sept	Varm och torr sand eller grusmark

Buskar och träd

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Björnbär (inhemska, flera arter, rotäkt)	<i>Rubus subgen. Rubus</i>	Juni-juli	Torr-frisk jord
Fläder	<i>Sambucus nigra</i>	Juni-juli	Näringsrik mark
Hallon	<i>Rubus idaeus</i>	Juni-juli	Frisk, stenig, kvävehaltig jord
Hassel	<i>Corylus avellana</i>	Febr-april	Mull och näringsrik mark
Hägg	<i>Prunus padus</i>	Maj-juni	Fuktig, mullrik mark
Krikon	<i>Prunus domestica insitia</i>	April-maj	Trädgårdsmark
Krusbär	<i>Ribes uva-crispa</i>	Maj-juni	Näringsrik, torr, varm mark
Måbär	<i>Ribes alpinum</i>	Maj-juni	Frisk, gärna kalkhaltig mulljord
Oxel	<i>Sorbus intermedia</i>	Juni	Stenig mark
Plommon	<i>Prunus domestica</i>	April-maj	Trädgårdsmark
Päron	<i>Pyrus communis</i>	Maj	Frisk näringsrik mark
Rosor (enkla blommor, ej rugosa, rotäkt)	<i>Rosa spp.</i>	Juni-juli	Torr-frisk mager mark
Rönn	<i>Sorbus aucuparia</i>	Maj-juli	Frisk mark
Skogsek	<i>Quercus robur</i>	Maj	Torr-frisk, ganska näringsrik mark
Skogslind	<i>Tilia cordata</i>	Juli	Frisk, näringsrik, stenig mulljord
Skogslönn	<i>Acer platanoides</i>	Maj	Frisk, närings- och mullrik mark
Skogsolvon	<i>Viburnum opulus</i>	Juni	Frisk-fuktig, gärna översilad, närings och mullrik mark
Slån	<i>Prunus spinosa</i>	Maj	Kalkhaltig, kustnära mark
Surkörsbär	<i>Prunus cerasus</i>	Maj	Ruderatmark
Sälg	<i>Salix caprea</i>	April-Maj	Frisk mark
Sötkörsbär	<i>Prunus avium</i>	Maj	Torr-frisk, näringsrik, gärna kalkhaltig mark
Viden (inhemska)	<i>Salix spp.</i>	Maj-juni	Frisk-fuktig mark
Vildapel	<i>Malus sylvestris</i>	Maj-juni	Frisk näringsrik, gärna något kalkhaltig mark
Vildkaprifol	<i>Lonicera periclymenum</i>	Juli-aug	Torr-frisk mark
Vinbär	<i>Ribes spp.</i>	Maj-juni	Frisk-fuktig mark
Äpple	<i>Malus domestica</i>	Maj	Trädgårdsmark

Dagvattendammen

Fuktig-blöt miljö

När du anlägger eller sköter fuktiga miljöer, som en ny dagvattenanläggning, finns goda möjligheter att gynna biologisk mångfald. Insekter behöver precis som vi andra dricka, och torra sommark dagar kan det vara svårt för dem att finna vatten i naturen. I den fuktiga miljön trivs säl, som är en mycket viktig art för pollinerare, eftersom den blommar tidigt på våren när det inte finns så mycket annat att äta.

Låt örter som myskmadra, vårlök, humleblomster och vitsippa få växa här, jämte den viktiga sälgen. Delar av vattenspegeln får gärna vara solbelyst medan andra delar bör ligga i skugga från omgivande träd och buskar.

Tyvärr sprids också flera av våra vanligaste invasiva växter med vatten. Exempelvis jättebalsamin trivs i fuktiga marker. Försök se till att sådana arter inte får möjlighet att komma till platsen, och bekämpa dem om de ändå kommer upp.

Bilden visar en anlagd damm som kantas av kabbleka, fackelblomster, gökblomster, strätta och smörboll. Till höger i bild har en jättebalsamin stuckit upp. Ta bort den innan den sätter frö.

■ Exempel på lämpliga arter

Lökväxter: Ramslök, vårlök, kungsängslilja

Örter: Blodrot, brudborste, brunört, fackelblomster, vänderot, hampflockel, humleblomster, kabbleka, klockljung, midsommarblomster, svalört, brudborste, violer, gökblomster, strätta, smörboll, älgört, ängsvädd

Buskar: Brakved, skogsolvon, viden

Träd: Jolster, klibbal, hägg, säl

■ Exempel på riskarter:

Lökväxter: Vårstjärna

Örter: Vit skunkkalla, jätttebalsamin

Buskar: Videkornell

Träd: Silverpoppel

Lökväxter

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Kungsängslilja	<i>Fritillaria meleagris</i>	Maj	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Ramslök	<i>Allium ursinum</i>	Maj-juni	Fuktig-frisk, skuggig, näringsrik mulljord
Vårlök	<i>Gagea spp.</i>	April-maj	Frisk-fuktig näringsrik humusjord

Örter

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Blodrot	<i>Potentilla erecta</i>	Juni-aug	Torr-fuktig mager jord
Brudborste	<i>Cirsium heterophyllum</i>	Juni-aug	Fuktig-frisk, gärna översilad, mullrik mark
Brunört	<i>Prunella vulgaris</i>	Juli-aug	Fuktig-frisk humusrik mark
Fackelblomster	<i>Lythrum salicaria</i>	Juli-aug	Våt mark
Flenört	<i>Scrophularia nodosa</i>	Juni-aug	Frisk, kvävehaltig, mullrik
Flådervänderot	<i>Valeriana sambucifolia</i>	Maj-juli	Fuktig-våt mark
Gulvial	<i>Lathyrus pratensis</i>	Juni-juli	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Gökblomster	<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Juni-juli	Fuktig mark
Hampflockel	<i>Eupatorium cannabinum</i>	Juli-sept	Fuktig-våt, näringsrik, stenig mineraljord
Humleblomster	<i>Geum rivale</i>	Maj-juli	Fuktig, näringsrik mark, gärna med rörligt vatten
Kabbleka	<i>Caltha palustris</i>	April-juni	Våt, näringsrik mark
Klockljung	<i>Erica tetralix</i>	Juli-aug	Fuktig-våt, kalkfattig torv eller sandmark
Läkevänderot	<i>Valeriana officinalis</i>	Juli-aug	Torr-fuktig, näringsrik mark
Midsommarblomster / Skogsnäva	<i>Geranium sylvaticum</i>	Maj-juli	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Myskmadra	<i>Galium odoratum</i>	Maj-juni	Frisk-fuktig, skuggig, gärna stenig mullmark
Nysört	<i>Achillea ptarmica</i>	Juli-aug	Frisk-fuktig, något näringsrik humusjord
Rödblära	<i>Silene dioica</i>	Maj-aug	Fuktig, näringsrik mulljord

DAGVATTENDAMMEN

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Smörboll	<i>Trollius europaeus</i>	Maj-juli	Fuktig, gärna översilad & kalkhaltig, näringsrik mark
Strandlysing	<i>Lysimachia vulgaris</i>	Juni-aug	Fuktig, något näringsrik torv eller mineraljord
Strätta	<i>Angelica sylvestris</i>	Juli-aug	Fuktig, något näringsrik mark
Svalört	<i>Ficaria verna</i>	April-maj	Fuktig, genomsilad, näringsrik mulljord
Tistlar olika arter	<i>Cirsium spp.</i>	Juli-sept	Torr-frisk-fuktig, näringsrik mark
Violer	<i>Viola spp.</i>	Mars-juli	Torr-fuktig, näringsrik-näringsfattig mark
Vitsippa	<i>Anemone nemorosa</i>	April-maj	Frisk-fuktig, gärna lerig mark
Vänderot	<i>Valeriana spp.</i>	Maj-aug	Torr-våt, näringsrik mark
Äkta förgätmigej	<i>Myosotis scorpioides</i>	Juli-aug	Fuktig, näringsrik mark
Älgört	<i>Filipendula ulmaria</i>	Juni-aug	Fuktig-blöt mullrik mark
Ängsskära	<i>Serratula tinctoria</i>	Juli-sept	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Ängsvädd	<i>Succisa pratensis</i>	Aug-sept	Frisk-fuktig, kvävefattig mark

Buskar och träd

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Brakved	<i>Frangula alnus</i>	Juni-juli	Fuktig, näringsfattig
Hägg	<i>Prunus padus</i>	Maj-juni	Fuktig, mullrik mark
Jolster	<i>Salix pentandra</i>	Maj-juni	Fuktig mark
Klibbal	<i>Alnus glutinosa</i>	Mars-april	Fuktig-våt, näringsrik lerjord
Skogsolvon	<i>Viburnus opulus</i>	Juni	Frisk-fuktig, gärna översilad, närings och mullrik mark
Sälg	<i>Salix caprea</i>	April-Maj	Frisk mark
Viden (inhemska)	<i>Salix spp.</i>	Maj-Juni	Frisk-fuktig mark

Kusträdgården

Torr-frisk ofta kalkhaltig miljö

Om vi sparar klipporna och undviker att asfaltera finns här många boplatser för insekter i klippskrevor och sandiga partier. Miljön är ofta kalkhaltig och omväxlande torr, där jord- eller sandtäcket är tunt, och fuktigare i skrevor. Här trivs många örter som pollinatörer gillar och som också är vackra att ha i sin trädgård.

Välj blommande arter som trift, kärleksört, gulmåra och klockljung. Buskar som fläder, stenros och slån kan få ta plats och gräset kan släppas högt för att gynna pollinatörers larver. I kustmiljöer finns begränsat med utrymme för växtlighet, och inhemska arter blir lätt bortträngda av främmande arter.

Tänk därför på att undvika främmande arter som gärna breder ut sig här, som vresrosen på bilden. Ta bort den så att den blommande triften och kärleksörten i förgrunden kan få utrymme att sprida sig.

■ Exempel på lämpliga arter

Lökväxter: Backlök

Örter: Axveronika, backglim, backtimjan, blodnäva, blodrot, blåeld, blåsippa, brudbröd, fältvädd, fältmalört, färgkulla, klockljung, ljung, inhemska fetknoppar, getväppling, gulmåra, gulreseda, kungsmynta, rödkäppar, stockros, trift, strandaster, kärleksört, fingerörter, kråkvicker, häckvicker, vädcklint, ärenpris

Buskar: Brakved, bärbuskar, slån, viden, vildkaprifol, fläder, rosor (inhemska, rotäkt, ej rugosa)

Träd: Frukträd, vildapel, oxel, rönn, skogsek, skogslind, skogslönn, säl, trubbhagtorn

■ Exempel på riskarter

Lökväxter: Porslinshyacint

Örter: Sandsallat, kaukasiskt fetblad, hammarbytaclök

Buskar: Mahonia, vresros, armeniskt björnbär

Träd: Vanlig bergtall

Lökväxter

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Kungsängslilja	<i>Fritillaria meleagris</i>	Maj	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Ramslök	<i>Allium ursinum</i>	Maj-juni	Fuktig-frisk, skuggig, näringsrik mulljord
Vårlök	<i>Gagea spp.</i>	April-maj	Frisk-fuktig näringsrik humusjord

Örter

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Blodrot	<i>Potentilla erecta</i>	Juni-aug	Torr-fuktig mager jord
Brudborste	<i>Cirsium heterophyllum</i>	Juni-aug	Fuktig-frisk, gärna översilad, mullrik mark
Brunört	<i>Prunella vulgaris</i>	Juli-aug	Fuktig-frisk humusrik mark
Fackelblomster	<i>Lythrum salicaria</i>	Juli-aug	Våt mark
Flenört	<i>Scrophularia nodosa</i>	Juni-aug	Frisk, kvävehaltig, mullrik
Flådervänderot	<i>Valeriana sambucifolia</i>	Maj-juli	Fuktig-våt mark
Gulvial	<i>Lathyrus pratensis</i>	Juni-juli	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Gökblomster	<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Juni-juli	Fuktig mark
Hampflockel	<i>Eupatorium cannabinum</i>	Juli-sept	Fuktig-våt, näringsrik, stenig mineraljord
Humleblomster	<i>Geum rivale</i>	Maj-juli	Fuktig, näringsrik mark, gärna med rörligt vatten
Kabbleka	<i>Caltha palustris</i>	April-juni	Våt, näringsrik mark
Klockljung	<i>Erica tetralix</i>	Juli-aug	Fuktig-våt, kalkfattig torv eller sandmark
Läkevänderot	<i>Valeriana officinalis</i>	Juli-aug	Torr-fuktig, näringsrik mark
Midsommarblomster / Skogsnäva	<i>Geranium sylvaticum</i>	Maj-juli	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Myskmadra	<i>Galium odoratum</i>	Maj-juni	Frisk-fuktig, skuggig, gärna stenig mullmark
Nysört	<i>Achillea ptarmica</i>	Juli-aug	Frisk-fuktig, något näringsrik humusjord
Rödblära	<i>Silene dioica</i>	Maj-aug	Fuktig, näringsrik mulljord

KUSTTRÄDGÅRDEN

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Smörboll	<i>Trollius europaeus</i>	Maj-juli	Fuktig, gärna översilad & kalkhaltig, näringsrik mark
Strandlysing	<i>Lysimachia vulgaris</i>	Juni-aug	Fuktig, något näringsrik torv eller mineraljord
Strätta	<i>Angelica sylvestris</i>	Juli-aug	Fuktig, något näringsrik mark
Svalört	<i>Ficaria verna</i>	April-maj	Fuktig, genomsilad, näringsrik mulljord
Tistlar olika arter	<i>Cirsium spp.</i>	Juli-sept	Torr-frisk-fuktig, näringsrik mark
Violer	<i>Viola spp.</i>	Mars-juli	Torr-fuktig, näringsrik-näringsfattig mark
Vitsippa	<i>Anemone nemorosa</i>	April-maj	Frisk-fuktig, gärna lerig mark
Vänderot	<i>Valeriana spp.</i>	Maj-aug	Torr-våt, näringsrik mark
Äkta förgätmigej	<i>Myosotis scorpioides</i>	Juli-aug	Fuktig, näringsrik mark
Älgört	<i>Filipendula ulmaria</i>	Juni-aug	Fuktig-blöt mullrik mark
Ängsskära	<i>Serratula tinctoria</i>	Juli-sept	Frisk-fuktig, näringsrik mark
Ängsvädd	<i>Succisa pratensis</i>	Aug-sept	Frisk-fuktig, kvävefattig mark

Buskar och träd

Namn	Vetenskapligt namn	Blomning	Markförhållande
Brakved	<i>Frangula alnus</i>	Juni-juli	Fuktig, näringsfattig
Hägg	<i>Prunus padus</i>	Maj-juni	Fuktig, mullrik mark
Jolster	<i>Salix pentandra</i>	Maj-juni	Fuktig mark
Klibbal	<i>Alnus glutinosa</i>	Mars-april	Fuktig-våt, näringsrik lerjord
Skogsolvon	<i>Viburnus opulus</i>	Juni	Frisk-fuktig, gärna översilad, närings och mullrik mark
Sälg	<i>Salix caprea</i>	April-Maj	Frisk mark
Viden (inhemska)	<i>Salix spp.</i>	Maj-Juni	Frisk-fuktig mark

Parkslide

Vresros

Kanadensiskt
gullris

Blomsterlupin

Riskarter

Det finns många växter i trädgårdsbranschen som riskerar att sprida sig i naturen på ett sådant sätt att de allvarligt påverkar den biologiska mångfalden. Bara ett fåtal av dessa växter omfattas av någon förbudslagstiftning i Sverige idag. Vi rekommenderar dock att du undviker riskarter över lag.

Nedan har vi listat några arter som är riskklassade av ArtDatabanken och som förekommer i planteringar och anlagda miljöer. En del arter i listan har visserligen underarter eller sorter som är framtagna så att de har sterila frön och liten rotspridning, för att minska risken att de sprider sig. Väljer du att sätta sådana underarter eller sorter är det bra att ändå ha koll på dem, eftersom de efter några generationer kan återfå föräldraartens egenskaper.

En mer heltäckande lista över riskklassade arter (på land och i vatten) finns hos ArtDatabanken, i rapporten Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige – ArtDatabankens risklista. Vill du söka på enskilda arter rekommenderar vi sidan artfakta.se, där du kan se om en art är inhemsk eller främmande, och om den riskklassificerats.

artdatabanken.se
artfakta.se

RISKARTER

Lökväxter

Namn	Vetenskapligt namn
Armenisk pärlhyacint	<i>Muscari armeniacum</i>
Hybridklockhyacint	<i>Hyacinthoides × massartiana</i>
Porslinshyacint	<i>Puschkinia scilloides</i>
Rysk blåstjärna	<i>Othocallis siberica</i>
Vårstjärna	<i>Scilla spp.</i>

Örter

Namn	Vetenskapligt namn
Bergklint	<i>Centaurea montana</i>
Blomsterlupin	<i>Lupinus polyphyllus</i>
Boerstånds	<i>Senecio inaequidens</i>
Brunnäva	<i>Geranium phaeum</i>
Flocknäva	<i>Geranium macrorrhizum</i>
Hammarbytaclök	<i>Sempervivum globiferum</i>
Höstaster	<i>Symphyotrichum novi-belgii</i>
Höstgullris	<i>Solidago gigantea</i>
Jättesliden	<i>Reynoutria spp.</i>
Kanadensiskt gullris	<i>Solidago canadensis</i>
Kaukasiskt fetblad	<i>Kaukasiskt fetblad</i>
Klockjulros	<i>Helleborus foetidus</i>
Lammöron	<i>Stachys byzantina</i>
Parksallat	<i>Lactuca macrophylla</i>
Praktlysing	<i>Lysimachia punctata</i>
Rosenkronill	<i>Securigera varia</i>
Sandlupin	<i>Lupinus nootkatensis</i>
Sandsallat	<i>Lactuca tatarica</i>
Sibirisk vallmo	<i>Papaver croceum</i>
Sibiriskt fetblad	<i>Phedimus hybridus</i>
Silverarv	<i>Cerastium tomentosum</i>
Vintergröna	<i>Vinca minor</i>
Vit skunkkalla	<i>Lysichiton camtschatcensis</i>

Buskar och träd

Namn	Vetenskapligt namn
Armeniskt björnbär	<i>Rubus armeniacus</i>
Blekspirea	<i>Spiraea × rubella</i>
Contortatall	<i>Pinus contorta</i>
Druvfläder	<i>Sambucus racemosa</i>
Glanshägg	<i>Prunus serotina</i>
Gullregn (flera arter)	<i>Laburnum spp.</i>
Hybridsnöbär	<i>Symphoricarpos × chenaultii</i>
Häckberberis	<i>Berberis thunbergii</i>
Häckspirea	<i>Spiraea salicifolia</i>
Häggmispel	<i>Amelanchier spicata</i>
Hästkastanj	<i>Aesculus hippocastanum</i>
Klasespirea	<i>Spiraea × billardii</i>
Kvastspirea	<i>Spiraea chamaedryfolia</i>
Mahonia	<i>Mahonia aquifolium</i>
Oxbär (ej inhemska)	<i>Cotoneaster spp.</i>
Robinia	<i>Robinia pseudoacaci</i>
Rönnspirea	<i>Sorbaria sorbifolia</i>
Silverpoppel	<i>Populus alba</i>
Snöbär	<i>Symphoricarpos albus</i>
Syrenbuddleja	<i>Buddleja davidii</i>
Torpspirea	<i>Spiraea × rosalba</i>
Turkisk ek (värdväxt för stekeln Andricus quercuscalicis)	<i>Quercus cerris</i>
Tysklönn	<i>Acer pseudoplatanus</i>
Vanlig bergtall	<i>Pinus mugo subsp. mugo</i>
Videkornell	<i>Cornus sericea</i>
Vitgran	<i>Picea glauca</i>
Vresros	<i>Rosa rugosa</i>
Äkta kaprifol	<i>Lonicera caprifolium</i>

Gul skunkkalla

Jätteloka

Jättebalsamin

Förbjudna arter

Några växter är förbjudna att ha på sin mark samt att importera, transportera, släppa ut i naturen, sälja eller byta. De arter som omfattas av förbudet finns listade på EU-förteckningen över invasiva främmande arter. Listan uppdateras efter hand och 2024 omfattar den 40 växter. Här nedan nämner vi de som är vanliga i trädgårdar och planteringar i vårt län.

Plantera inte någon av dessa arter! Om du redan har en förbjuden art på din mark ska du ta bort den. Läs på Naturvårdsverket hemsida hur du kan göra för att bekämpa och hantera de olika arterna:

naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/invasiva-frammande-arter/eu-forordningen-om-invasiva-frammande-arter

Hela förteckningen över EU-listade förbjudna arter på Naturvårdsverkets webb. naturvardsverket.se/amnesomraden/invasiva-frammande-arter/Arter/

Namn	Vetenskapligt namn
Fjäderborstgräs	<i>Cenchrus setaceus</i>
Gudaträd	<i>Ailanthus altissima</i>
Gul skunkkalla	<i>Lysichiton americanus</i>
Japansk trädodare (från 2027)	<i>Celastrus orbiculatus</i>
Jättebalsamin	<i>Impatiens glandulifera</i>
Jätteleka	<i>Heracleum mantegazzianum</i>
Röd jättegunnera	<i>Gunnera tinctoria</i>
Sidenört	<i>Asclepias syriaca</i>
Syrenslide	<i>Rubrivena polystachya</i>
Tromsölöka	<i>Heracleum persicum</i>

Länsstyrelsen
Västra Götaland